

ÁLLATTANI KÖZLÉSEK.

Az 1866 augusztus 24-én tartott term. tud. szakgyűlésen olvasta

HERMAN OTTÓ,

erd. muz. egyll. conservator.

II.

Évkönyveink harmadik kötetének második füzetében megkezdett állattani közléseket folytatva, bátor vagyok úgy az 1865-ik mint a folyó év e rovatba tartozó nevezetesebb jelenségeit tárgyalni.

A chronologikus rendhez alkalmazkodva, megkezdem az 1865-ki tavaszi madár vonulással, a mint ezt sok egyéb teendőim mellett s egy oly helyiségben követhetem, a mely a fő vonulás utjaitól messze esik.

Az elébbi közlésben előadám, hogy a seregély, Február másodikán jelent meg először, őt, hat főnyi csoportban a nyirkos réteken barangolva. Február 15-kén *Motacilla alba* (az elébbi közlés szerint valószínűleg áttelelt; határozottan vonulva alább található.)

Márczius 1-jén *Emberiza schoeniclus*, mely itt telet, párosan oszlik.

Márczius 9 kén *Strix brachyotus*, párosan.

Márczius 12-kén *Vanellus cristatus*,

Scolopax gallinula,

Columba oenas,

Anas querquedula, megjöttek.

Márczius 15-kén *Milvus ater* mutatkozik,

Fringilla coelebs megszólal.

Márczius 25-kén *Sturnus varius* nagy seregben,

Columba oenas szintén úgy;

Buteo communis } megjöttek.

Sylvia rufa }

Motacilla alba tömegesen a pocsolyák szélein.

Sylvia sibillatrix jelentkezik

Márczius 28-án *Upupa epops*, magánosan megjelenik.

Márczius 31-kén *Sylvia fitis*, megszólal;

Upupa epops, párosan;

Turdus viscivorus szól;

A nagy hó esés folytán sok rovar a pocsolyákra került, a hol az öszvesereglett s tovább vonulását felfüggesztett *Motacilla alba* hevesen vadászsa.

Fringilla montifringilla ismét a völgyben látható.

Április 3-kán *Scolopax rusticola*,

„ *gallinago*.

Falco subbuteo,

Totanus glottis megjöttek.

Április 4-kén *Ciconia alba* 200 főnyi társaságban a Szamosfalvi tavaknál megpihen s éjjel tovább vonúl.

Anas crecca, *querquedula*, bőségesen a tavakon.

Hirundo urtica először mutatkozik.

Április 7-kén *Yunx torquilla* megjött, úgy szintén

Turdus iliacus.

Sylvia rubecula, mely néha áttelel: megszólal.

Strix uralensis a kerek erdőben mutatkozik.

Április 10-kén *Strix brachyotus* három tojásan költ.

Április 14-kén *Hirundo rustica* először látható.

Április 17-kén *Cuculus canorus* a kertekben mutatkozik.

Április 18-kán *Otis tarda* ♂ gyönyörű tavaszi mezben a mező bogáti határról beköltetdik.

Április 23-kán *Ardea cinerea* a Kajántó feletti tölgyesben csoportosan fészkel;

Turdus musicus öt tojásan költ;

Cuculus canorus szól.

Április 24-kén *Sylvia atricapilla* megszólal

„ *philomela* némán a kertekben.

Április 26-kán *Falco tinnunculus* a muzeum kert fenyvesében egy elhagyott szarka fészekbe egy tojást rakott le.

Május 1-jén *Coracias garrula* átvonul.

Május 2-kán *Oriolus galbula* megjött.

Május 5-kén *Lanius minor* megjelenik és párokra oszlik.

Május 11-kén *Perdix cothurnix* } megjöttek.

Crex pratensis }

Május 14-kén *Gallinula chloropus* mutatkozik;

Charadrius minor }

Lanius collurio } megjöttek.

Május 20-kán *Falco rufipes* először észleltetett.

E rendetlen, szakadozott vonulás híj képét viseli, az 1865-ki tavasz rendetlen időjárásának.

Nevezetes jelenség az, hogy a házi fecske megelőző a füstfecskét, és hogy a fecskék általában,

néhány év óta itt Kolozsvárt is oly csekély számmal jönnek elő, hogy e körülmény olyanoknak is feltűnik, a kik legkevésbé sem szoktak érdeklődni az Ornis jelenségei iránt. A városban 20—30 párnál alig költött több s az őszi gyülekezés, mely rendszeren a muzeum épületén szokott történni, alig 150—200 főt csődített össze.

Az 1865-dik év egyéb nevezetesebb jelenségei a következők:

Ibis falcinellus Augusztus 23-kán a Nagy-Kapus melletti nagy réten, közel az országúthoz mutatkozott.

Ardea ægretta ♂ Apahida közelében a Szamos partján, Novomber 25-kén lövetett.

E madár ritkán jelenik meg Erdélyben s az a körülmény, hogy ily későn fordult elő abban találja megfejtését, hogy bal lábának szárcsontja egy korábbi lövés által ketté törtetett, de elejtésekor már a kígyógyútláshoz közeledett. A két csont végűszveforradása sajátságosan ugyan de tökéletesen történt meg, úgy t. i. hogy az alsó töredék a felsőhöz rézsutosan keresztbe forrot, s a felső töredék a forradáson túl egy negyed hüvelyknyire kiállott, mi által a láb 1½ hüvelykkel rövidebb lett. Tollazatában igen kopott, különben jeles nagyságú példány.

Az emlősök közül csak egyet kívánok megemlíteni:

Rhinolophus hyposideros, Bechst. (hippocrepis Herm.) Kissebb patkó orrú denevér:

A Rhinolophus mind a két fajta u. m. Rh. ferrum equinum Buff: és a fennebbi Erdélyben honos; Rh. ferrum equinum nem éppen gyakori, de mégis több helyről ismeretes; Rh: hyposideros ellenben mindenütt igen ritka s Erdélyben eddig csak egyszer találtatott, még pedig Stetter F. W. által Déva mellett. A muzeum gyűjteményébe sorozott példányt 1865. October hó vége felé a Görgey Szt.-Imrei várom alatt található kavics gödrökben fogtam. E gödrök kürtő forma folytatásában, melyek a rom alapfaláig érnek, a legszorgalmasabb keresés daczára sem találhattam több akár e fajtából akár más denevéreket.

Cuvier „Regne animal“-jában e denevér színeit általánosán szürkének mondja; Bielz E. A. ellenben (lásd „Fauna der Wirbelthire Siebenbürgens“) hátát vereses-szürke-barnának hasát pedig sárgás-szürkének állítja.

Példányom hátán szép sötét — hasan szép világos szürke; meglehet, hogy ez az évszaki mezkülönbsége, mert egyéb jellemző jegyeire nézve, az illető leírásokkal megegyezik.

E denevér új termőhelyének megjelölését egyleti elnök Gr. Mikó Imre ö Excellentiája szokott kegyességének köszönöm, a ki a híres Görgeyi medve vadászatokra oly végből küldött ki, hogy az emlősök gyűjteménye számára medvét szerezzen. Oly helyen, a hol némely idény lefolyása alatt húsz darab is megkerül, természetes, hogy hasztalan nem jártam, s egy két éves him medve ez idő szerint a gyűjteményben áll, daczára annak,

hogy az 1865-ki idény a legroszabbak közé tartozik. A hó t. i. kimaradván, a medvék részint a havasokon maradtak s azok, a melyek a szálás erdőt meglátogatták nyughatatlanul barangoltak ide s tova. Ehhez járult még az is, hogy a vadásztér roppant kiterjedésű, oly annyira, hogy kétszáz ember sem állhatja el kellően a vad minden útját.

A kutya, az emberiség e legtokéletesebb hódítmánya talán sehol sem tünteti ki annyira — mondhatom: vitézségét, mint éppen a bozontos és hatalmas medve vadászatán s a minő szívós az üldözésben, olyan határozott és vakmerő a támadásban; az aránytalan nagy állatt hatalmas vágásai látszólag csak arra valók, hogy tüzét növeljék s a görgeyi kopók között láttam veteránust, a melynek szemét a medve ütötte ki s azonkívül fején hatalmas forradások tanuskodtak a medveköröm elességéről, mindazonáltal a derék állat alig várta a pillanatot hogy a talpasba belekötessen.

E kis elterés után áttérek egyéb észleleteimre, a melyek magában az ős erdőben nem lehetnek terjedelmesek, miután a vadászati fegyelem szigorúan kezeltetik.

Az ős erdő benyomása, kiváltképpen oly szemléltőre, a ki leginkább lakott helyek közelében, vagy általában oly helyiségekben szokott mozogni, a hol az állatvilág csoportosan és változatosan jelentkezik — mindig nagyszerű s a mig az ős lomb erdő óriási, magosan sima faderekaival s határozottan magasba törő és változatos korona aigával egyszerűen csodálatra gerjeszt, addig az ős fenyves komor, örök sötét, mélyen lenyomuló színezetével s kibált talajával meglepő és nyomasztó hatást idéz elő, mely annyira meghat, hogy a körülményekbe való beléltalálás a lehangoló nagyszerű hatás befolyása alatt, egy ideig felfüggeszthetetik. Így járt Bonpland a midőn a nagy Humboldt társaságában az első ős fenyvest szemlélte!

A Görgey körüli erdőségnek az a része, a hol a vadászat állott, majdnem kizárólagosan sugár bükkfákból áll s télben, a fák ritka állásánál fogva, meszire belátható, világos; itt ott némi gyér és elcsatnyúlt sarjadékot is láthatni. Az igazán néma csend megható. Messze haladva egy madár sem vigasztal meg jelenlétével s October végével, a csipős derek a rovarvilágot is behajtják a rejtekbe csak a mindenütt található, örökös mozgásban élő zaeskos pók (Lycosa saccata) élénkíti némileg még most is a lépések alatt behorpadozó mély, száraz levél szőnyeget.

Óriási, szél kiforgatta, vagy a vénség folytán eldőlt, haszontalan enyészetre kárhozott fa. derekak nagy mennyiségben hevernek szerte, s elváló kérgük igen is kecsgeteti az örökké kincsvágyó Entomologust. Csak az a baj, hogy a lehasogatott kéreg recseg s könnyen elriaszthatja a talán közleledő vadat — de a csáb nagy s utóljára is, egy óvatos körültekintés után, nehogy telivér-vadász szomszédunk észrevegye bizony csak lehasítottam egy darabkát s a régen keresett Nemastoma tristis, megvallom oly örömmel árasztott el, hogy a

legszebb medve bátran elmegetett volna mellettem. A medve azonban nem jött s én bé is láttam, hogy tulajdonképpen ott állok a merre a medvék nem igen járnak, következetesen neki fektüdtem tehát a kéreghasogatásnak. Az ily módon gyűjtött pókokat későbbben a rendes rovatban közölni el nem mulasztom s megjegyzem, hogy bogarak közül egy *Carabus auratus* kivételével semmit sem találtam.

A hajtás végével néhány kopó hozzám is vetődött s pár lépésnyire tölem egy régen ismert zaj ütődött fülembé; a császármadár (*Tetrao bonasia*) galyra ült.

A hajtásnak és napnak vége levén s a halott fegyverdörgésből és távol zajból következtetvén, hogy a medve elesett, bennem is felébredt az öldöklési hajlam, a melynek következménye a lett, hogy golyóm kegyetlenül eltiporta a szegény madarat.

Egy más, vágások közelében történt hajtásban egy pár madarat még is láttam: a szajkót (*Garrulus glandarius*), mocsár és szénczinkét (*Parus palustris et major*), sőt egy fekete rigót is. A gyakran át meg át lábolt patakok mellett madarat nem láttam s az ilyen helyen előfordulni szokott vízi rigót sehol sem találtam.

Szász Régennek szemben Görgény felé a völgybe kanyaródva, csakhamar egy fensikszerű magaslatra érünk, a melyen helyenkint, odvas vén tölgyek állanak, itt az *Ornis* meglehetősen eleven volt s habár szíves házi gazdám: Gr. Teleki Károly négyes fogaton s more patrio sebesen vitt Sárpatakra, még is a következő fajokat jegyzém tárczámba:

Buteo lagopus, *Falco nisus*, *tinnunculus* *Corvus cornix*, *monedula*, *pica*, *Garrulus glandarius*, *Picus viridis*, *major*, *canus* *Loxia coccothraustes*, *Fringilla coelebs*, *cannabina*, *Emberiza citrinella* *Alanda arvensis*, *Motacilla alba*; *Parus major*, *palustris*, *caudatus*, *Sturnus varius*, *Turdus merula*, *viscivorus*, *Troglodytes punctatus*, *Sylvia rubecula*, *rufa* és még egy *Hirundo rustica* a mely bizonyosan elkésett.

A Maros völgyén s e fennsikon különben korántsem járt oly zord idő mint a havas tövében.

A mi leginkább meglepett, a volt, hogy Görgény városka utzáján végig folydogáló patakosa partján és kövein a kedves havasi billegény (*Motacilla sulfurea*) teljes bizalommal járt tápláléka után.

Sárpatakon még sárga rigó (*Turdus musicus*) *Anthus aquaticus* és vándor sólyom (*Falco peregrinus*) fordult elő.

Átmegegyek már most az 1866-ki év nevezetesebb jelenségeire:

Bokros eifoglalkozásom okozá, hogy a tavaszi vonulást nem észlelhetém, s nagy időközökben tett néhány délutáni sétáim eredménye nem tükrözheti vissza a vonulás képét, ezt pedig már azért is sajnálom, mert e tavasz igen korán kezdődött s Kolozsvár környékét még az Orbán napi majdnem

országos fagy is megkímélé, mely körülmény bizonyosan sok érdekes vendéget téríthetett ide a mint azt alább két példával meg is bizonyíthatom.

Ugyanazon fajok a múlt évhez képest sokkal korábban érkeztek.

Igy az éjszaki kis sólyom (*F. æsalon*) Január végével öszvetalálkozott a seregélylyel.

A vérese Februarius 17-kén már párosan repült. Februárius 27-ke már pillangót esalt ki: az áttelelt *Vanessa urticae*-t s egy czinege társaságból egy egyes *Regulus ignicapillus* Br. került birtokunkba.

A bibicz Márczius 6-kán tehát hat nappal korábban érkezett meg s ugyan e napon *Sylvia rufa* hivogatott.

Márczius 22-kén a gólya átvonult (1865-ben Aprilis 4-kén), ugyan e hó 23 kán a Szamosfalvi mocsáron *Charadrius auratus* jelent meg, míg a Szt.-Györgyi oldalon *Daru* (*Grus cinerea*) pihent.

A házi fecske ugyanazon a napon érkezett mint a múlt évben, (Aprilis 4 kén) ugyanekkor a kakuk is, tehát 13 nappal korábban mint 1865-ben.

A rendkívüli, ritka vendégek közzé a következőket sorozom:

Anas acuta, L. Aprilis 4-kéa a szamosfalvi sós tókon tartózkodott s egy szép ♂ a muzeumba került.

Sterna leucopareja, Natt: ♂, melyet helybeli kereskedő Fatter Péter ur a muzeumnak átengedett, egy nagy számú, több fajból álló *Sterna* sereggel jelent meg Majus 26-kán és 27 kén, tehát az Orbán hozta fagy által ide szorítva.

Ugyan e seregből megkerült még más példány, ezek között egy *Sterna leucoptera* és három *Sterna nigra*. A *Sterna* nemzék megjelenése Kolozsvár környékén a ritkább esetek közé tartozik, s az előttem ismeretesebben mindég *Sterna nigra* szokott mutatkozni, így pld. az 1864 ki nyári nagy esőzések alkalmából is ez utóbbi faj jelent meg. A *Sterna leucopareja* tökéletesen talál Brehm leírásaival (*Lehrbuch ger Nat. Gesch. aller europäischen Vögel* 1824 és *Beiträge zur Vögelkunde* 1822, III. kötet)

Ardea nycticorax L. Vakvarjú, mely eddig nem észleltetett a Sternákkal egy időben érkezett ide.

Cypselus apus Ill ♂ Kazári fecske Május 26 kán egy holt, de egészen ép példány egy városbeli kertben találtatott s a muzeumba került; valószínű hogy az e napon dühöngött hideg szél áldozata lett.

A kazári fecske Kolozsvártt ismeretlen madár s Bielz szerint csak a sik régi, odvas tölgyeseit lakja hazánkban (Erdélyben).

Faunájának 99-ik lapján megjegyzi Bielz (vagy Stetter?), hogy nem éppen lehetetlen, miszerint a mi eredeti kazári fecskénk (*Waldschwalbe*) nem azonos a nyugot európai tornyokon s romokon lakó kazári fecskével s e gyanítás erősítésére felhossa az eltérő életmódot.

Föltéve, hogy a Kolozsvártt talált példány

erdélyi eredetű, nem késtem azt azokkal a példányokkal összevethetnünk, a melyek az én Diósgyőri gyűjteményemmel a muzeumba jöttek s a híres Diósgyőri vár romjaiból valók. Azonkívül ismerem e fecskét Besztercebánya tájáról és leginkább Dalmátiában való tartózkodásomból, a hol a félig romban heverő tengerszéli városokban s leginkább Ragusában, roppant sokaságban fészkel a kizárólagosan faragott kőből épült házak falaiban meghagyott, négyzetes lyukakban. E különböző helyiségekből való kazári fecskék nagyságra nézve különbségeket nem mutatnak, a tagok aránya megegyező s csak a színezetben találom némi igen csekély eltérést. Az erdélyi himet a Diósgyőrivel összevethetve azt találom, hogy a hát tollak bronz zománcza az utóbbinál valamivel élénkebb, ugy szintén határozottabb az a kékes zöldes és violaszínű zománcz is a mely az öszvetett szárny tollszélein tapasztalható; az erdélyi himnél az általános szín kormosabb s a szennyes fehér állfolt alábbra terjedve egyszersmind határozottabban válik el a szomszéd szintől. Habár e két összevethetett ♂ ugyanazon évszakban lövett, e csekély eltéréseket keveslem egy új faj felállítására, de még az életmód (helyesebben: tartózkodás) különbsége sem lehet döntő, miután a magyar felföld említett helyén, e fecskéknek egy része a tornyokon, fallyukakban, a másik része igen lapos, pld. emeletbeli, kiálló árnyékszékek fedelei alatt fészkel.

Bonczani összevethetés s a tojások minősége e kérdést végképpen eldöntheti, a mit én azonban jelenleg nem tehetek.

Julius 21-kén a kolozsvári várostó felett ismét egy pár kazári fecskét láttam, mely csakhamar eltűnt; Angusztnus 2-kén pedig a monostori tölgyes közelében egy hét tagú társaság röpkedett rövid ideig. E jelenséget úgy vélem megmagyarázhatni, hogy a mint ezt több jeles Auctornál bítelesen feljegyezve találhatni — a madarak azokon a helyeken meg szoktak fordulni, a hová rendkívüli események folytán egyszer másszor szorítottak.

S z a k á l l a s s a s k e s e l y ű G y p a e t o s b a r b a t u s (Bielz szerint honi tájneve: Zergesas?)¹⁾.

E nevezetes ragadozó ez idő szerint Európazerte a nagy ritkaságok közzé tartozik, és leginkább a Pyrenaeákon, az olasz havasokon, Görögországban s a Kárpátokon találtatik még. A jeles honi példány tudtom szerint az első, a mely egy hazai intézetbe került, miután a pesti nemz. muzeumban találtató, úgy szintén az is, a melyet Velics Károly hazánkfia muzeumunknak átadott, Azsiából származnak²⁾. De korántsem az első, a mely

¹⁾ A zerge névnek Erdélyben általában nincsen currentiája s országszerte „Vadkecske“ a neve.

²⁾ A Velics Károly úr példánya egy fejlett him s tökéletesen megegyezik a Dr. Fritsch Antal által (Naturgeschichte der Vögel Europas Prag 1854 I. Heft) szerkesztett leirással; megjegyzem azonban, hogy Fritsch úr a Gypaëtos leírásnál kettőt kifejtett, t. i. a mértéket (a melyre művében nagy súlyt fektetett); és a hát tollak gyönyörű violaszínű zománczát.

szakemberek által hazánkban megszerzettetett, csak hogy eddig mindég a külföldre lön küldve. Igy Ornithologus hazánkfia Gróf Lázár Kálmán már több izben kapott példányokat, többek között egy tökéletes kifejlődésű himet 1861 ben még pedig a Vajdejéi határról, holott e madár rendes tartózkodási helye a legmagasabb bérez.

A jelen példányt Mialovics György úr lötte le egy szikláról Radna mellett. A bajos közlekedés, mely csak 8 nap múlva birta a példányt a muzeumba szállítani, gondoskodott arról, hogy feje a Juniusi forráságban rothadásnak indul: s ily bibás.

A madár félig meddig megnyúzva érkezvén, nemét csak a meglevő ázsiai himmel való összevethetés segítségével határozhatam meg, mely szerint tojó. Hossza 3 láb 10 hüvelyk, szárnyaló szélessége 8 láb 6 hüvelyk; csőre világos szaru színű, karmai kékesek, szeme színe nem volt kivethető. Serte szakállá rövid, barnafekete, feje, nyaka és torka sötét barnafekete, a rövidebb, hegyes toroktollak némelyike, úgy a homlokon állók is, világos szennyes barnák, fekete szárral; melle, hasa szennyes agyagsárgás, sötétebb elmosott foltokkal, lábszárai a karmokig tollasok s tollazatuk a hasához hasonló színű; háta fehér-barna tirka zománcz nélkül; a szárny első rendű kormánytollai barnafeketék, a fehér tollszár körül libaszürkén befutva, a többi szárnytollak barnák, itt ott szürke lehelettel; a hosszú, ék forma fark, szennyes sárgásfehér szegélylyel, különben barnafekete, libaszürke lehelettel — végén a sziklákra való feltámasztás következtében kopott. E leírásból kiténik, hogy a példány fiatal ♀.

Carbo cormoranus, Mey. Bielz szerint folyóinkon olykor téli vonulása közben szokott megjelenni. Junius 24-kén kaptam egy vén ♀ Felvintzről, Julius 24 kén pedig egy hat tagból álló család jelent meg Kolozsvár mellett, melyből kettő lelévett.

Aquila albicilla Br. (Haliaeetos albicilla, Sav). Julius 27-kén jelent meg az úgynevezett „Postaberek“, Szamos melletti ligetben s azóta egy pár mindég ott tartózkodik.

E madár a kolozsvári vadászok előtt igen ismeretes, s állítólag azelőtt is mindég ugyanazon a helyen szokott tartózkodni, rendkívüli avatosságával eddig kikerülte az élete után való törekvéseket.

Motacilla sulfurea, Bechst. (havasi billegény, Gr. Lázár Kálmán szerint). Julius 27-kén reggel nagy meglepetésemre a muzeunkerti nagy tónak csorgó csatornyáján megpillantam ezt az, e helyre sehogy sem illő, különben már hazámbeli ismerősemet. A fegyverért futva s visszatérve már csak hült helyét lelém; béjegyzém tehát naplómba de nem tudtam megnyugodni, igen bántott az a kérdés: vajjon nem tévedtem é, nem láttam é M. flavát, a mely Kolozsvár környékén gyakori? — Azonnal elindultam a Szamos felé, remélve, hogy madaramat ott kapom — de fáradságom füstbe ment.

Béjártam a környék minden helyét, a hol a helyiség csak némileg alkalmasnak tetszett, de siker nélkül, míg Augusztus 10-kén ismét a csorgonál akadtam reá s szerencsésen el is ejtettem. A példány egy idei fióka ♂ volt s megvallom: nem foghatam meg, hogy hogyan és honnan kerülhetett a város közepébe, mert bizonyosan tudtam, hogy a Szamos mellett, vagy az alkalmasabb Békás partjánál sem télen sem nyárban nem fordul elő. Szeptember második felében azonban kiküldtem a feltgyelöt az úgynevezett „Házsongárdba“, leginkább az éppen csoportosuló Sylviákat ajánlva figyelmebe; csakhamar egy *Motacilla sulfurea*-val tért vissza, jelentvén, hogy az úgynevezett cigányárokban egy egész család tanyázik. Ez az árok, a feleki oldalon fekvő Házsongárdi kert-tömlőkelet mélyen hasítja ketté, s csak essős időben megáradó, rendszeren csak stagnáló, néhány forrásból eredő vize a külső szénútszában a *canalisatio* czéljait mozditja elé; különben igen buja növényzetével, kristályos vízmedenczéivel s a dagadozó moha szőnyeggel gazdagon ellepett sajátságos feleki porondgömbökkel, madarunknak igen alkalmas tanyája.

Hogy e madár itt fészkel, abba kétség nem lehet, úgy abban sem, hogy télire elvonult, mert jelenleg már nem található.

Oedienemus crepitans Tem. Szeptember 23-kán egy csavargó karvaly felvert egyét a Pusztá Szent Miklós mellett a Szamos bal partján elterülő rétről, a honnan késő estig Szamosfalvaig üldöztem, a nélkül hogy elejthettem volna, s a következő napon tovább vonult.

Cygnus musicus, Bechst. ♂ November 3-kán béküldetett Somkerékről, mocsáros helyen elejté Gr. Kornis Gábor.

A madarak körüli észleleteimet nem zárhatom be a nélkül, hogy rendszeres honi jegyzéseinket és dolgozatainkat ne érintsem egy pár szóval, mint a melyek itt ott egy kis megrovást is elviselnek.

A *Sterna leucopareja*-t nem találván a Bielz Faunájában, azt hittem, hogy hazánk Faunáját szaporíthatom, és ezt annyival inkább hittem, miután a Gr. Lázár Kálmánnak ide vágó, a term. tud. szebeni egylet kiadványaiban közrebocsátott adataiban és jegyzeteiben sem fordult elő. Ugyan e szerzőnek, évkönyveink második kötetének első füzetében (1862) közre adott rendszeres jegyzéke pótlékjában megtaláltam a mit kerestem *Hydrochelion leucopareja* Bp. név alatt, evvel azonban — tekintettel arra, hogy az állatok elterjedésének tanulmányozása előttem igen fontosnak tetszik — nem érhettem be s kíváncsi voltam e madár eddig ismert erdélyi termőhelyét megtudni. E végből elolvastam mindent a mi csak kezem ügyébe esett s erdélyi madarakra vonatkozott, így a term. tud. szebeni egylet öszves kiadványait is, míg végre ezekben megtaláltam azt a jegyzetet, melyet Csató János hazánkfa ugyanazon egylet 1862-ki kiadványának 11-dik számában közzé tett s mely szerint a kérdéses

madár Buda Adám ur által Oláh-Brettyén találtatott.

E következetes olvasás közben két megjegyzésre találtam okot, a mely megjegyzéseket pedig bátor vagyok itt közrebocsátani.

1. A szebeni egylet 1859 ki kiadványában Gr. Lázár Kálmán közzé tesz néhány, az erdélyi madártanra, tekintettel az erdélyi fajokra, vonatkozó jegyzeteket (*Kurze Beiträge zur Ornithologie Siebenbürgens*), melyekben azokat a fajokat sorolja elő, a melyek Bielz előtt, Faunája kiadásakor még ismeretlenek voltak. E jegyzetek hatodik pontja alatt kövér nyomtatásban diszlik: „*Charadrius morinellus*, von Csató bei Koneza gesammelt“. — Az 1864-ki kiadványban ellenben megint azt találjuk, hogy Bielz E. A ur ugyan e *Charadriust* Erdély számára újra felfedezi és az optima forma kedvéért le is írja; hogy miért? azt nem tudom; annál kevésbé, mivel az illető két kiadványt Bielz ur maga szerkesztette s az öszves kiadványok csekély terjedelménél fogva a tévedés bajos, jelesen olyan körben, a melyben a „felfedezési“ prioritas iránt igen finom érzék nyilatkozik. Reményem, hogy Gr. Lázár Kálmán és Csató János urak nem vendik rosz néven, hogy könnyű szerrel lándzsát törtem prioritásuk mellett.

2. Felöltött továbbá egy bizonyos ömlengő kedélyesség, mely saját érdekében megfedkezék olykor a régen megbizonyított dolgokról is. Efféle ömlengések pompásan illenek — szerény véleményem szerint — szokásos tölteléknek a napilapok vastag vonala alá, de egy tudományos egylet évkönyvébe talán nem!?

Stetter F. W. a kinek érdemeit az erdélyi Ornis kutatása körül tisztelettel elismerem — az 1864 ki kiadványban: „*Erinnerungen, Beobachtungen und Betrachtungen über das Leben, den Zug und das Streichen der Vögel*“ czim alatt, hatyúdalszerű, tökéletesen individualis benyomásokból folyó, de a tudományt egy betűvel sem öregbitő reminiscenciákat közöl, a melyeknek foglalatja már száz helyen százszor elzengett. Szeretném tudni, hogy mi köze a tudománynak pld. avval, hogy Stetter urat megverték a miért hogy fecskét lött? Megesett a másón is, s engemet is megszorítottak egy golyáért, de eszem ágába se jutott, hogy én ezt tudományos martyromságra felhasználjam: felhagytam a hasznos madarak lövésével — tegyék ezt mások is és szent a békesség!

Ömlengései folyamában azonban Stetter ur azt is megemliti, hogy 1851-ben a *Corvus caryocatactes* (havasi szajkó v. csöntör) a tokaji szőlőkben jelent meg s azt állítja, hogy még soha sem halotta, hogy ez a madár seregesen oly messzire elbarangolna a bércekről. Ez aztán igazán furcsa állítás, — de nem az, hogy a csöntör megjelent, mert jól tudom, hogy nem csak a tokaji hegységet, de az egész Bükköt is ellepte, hanem az, hogy vonulásai Stetter ur előtt ismeretlenek. Brehm „*Beiträge zur Vögelkunde*, II. Bd. 1822“ pag. 565 körülményesen emlékezik

arról, hogy e madár 1814 és 1821-ben egész Németországot barangolta át meg át.

Pag. 726 és 727 az 1821-ki vonulásra nézve még bővebb adatokat találunk és pag. 732 Brehm e madarat egyenesen a barangolók (zigeunerartig) sorába helyezi el. Brehm apót pedig Stetter úr, régi Ornithologus létere bizony megísztelhetette volna úgy a hogy megérdemli, mert, hogy műveit nem ismerné, azt én nem hihetem.

Ichthyologicus adat.

Petromyzon Planeri Bloch. (Orsó vagy kigyó hal). Szájnyílása nagyobb a fejnél, számos narancssárga foggal ellátva; két öszvefolyó hátúszárnyal; mind a két oldalon hét kopótyúnyílás; háta kékes-zölde, hasa fehér; hossza 8—10 hüvelyk b. m. A már Bielz Faunájába foglalt P. fluviatilisnak kisebb fajrokon³⁾s Erdély Faunájában új.

E halat Ürmösy Sámuel úr hozta a Jára-patakából a hesdái havasról, a melyben állítólag roppant sokaságban található. Béküldő szerint Erdély keleti havasaiban, illetőleg Gyergyóban az úgynevezett Topliczá havas vizeiben még nagyobb számban fordul elő s a pisztrangokat pusztítja.

Nycteribia³⁾ Frauenfeldii Kolenati.

E ritka élődi a denevérek kizárólagos tulaj-

³⁾ Bielz, Fauna pag 184 e hal előjvetelét csak sejtette.

⁴⁾ νυξ=éj, βίωω=élni; (νυκτερό-βίος = éjjel élő, innen: Nycterobia L.) rendszeres elhelyezése szerint a Diptera eproboscidea pupipara közzé tartozik (tehát: szip nélküli, bábokat szülő légy.)

dona. Kolenati tudor és tanár a cs. k. állat és növénytani bécsi társulat 1856-ki évkönyvében ismertette először. A ritka állat szárnyatlan és első pillanatra igen hasonlít egy kis pókhoz, melytől azonban rögtön megkülönbözteti az, hogy csak hat lába-vagyon.

A felfedező e legyet mindég csak a nagy denevéren (*Vespertilio murinus*) nevezetesen azokon a példányokon találta, a melyek barlangokban tartózkodtak.

A muzeum birtokába került himet ugyan e denevér faj egy példányán találtam, melyet Schusster Károly elemi tannió úr meghatározás és megvizsgálás végett hozzám küldeni sziveskedett; megkerült e denevér magában a városban (Május 15-kén 1866) nevezetes körülmény az is, hogy a fiú, a ki e denevért fogta azt is megjegyezte, hogy „tele volt pókokkal“ a melyek bizonyosan csupa Nycteribiak lehettek.

Leírását illetve az idézett évkönyvekre utalok, a hol az I-ső táblán egy nagyított sikerült rajz is található.

Mintán évkönyveink egyes füzetei remélhetőleg évenként rendszeren fognak megjelenni, bátor voltam ezen, már az Augusztusi term. tud. szakgyűlésen előadott közléseimet az év végéig folytatni s azt hiszem, hogy ezáltal a rovat rendszeres kezelése nyert. Az állatok elterjedése hazánk különböző vidékein (ha t. i. a beküldések ezentúl is folytattatnak) s Kolozsvár Faunájának megismeretése a mennyire ez tölem telik-e rovat czélja ezentúl is.

Kolozsvárt December 15-kén 1866.